

Yttrande över En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44)

Ju2023/01830

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har ombetts yttra sig över förslagen i rubricerad remiss. SPSM har valt att lämna synpunkter på de delar av utredningens bedömningar och förslag som SPSM har att bevaka – att alla barn, elever och vuxenstuderande med funktionsnedsättning får tillgång till en likvärdig utbildning av god kvalitet och i en trygg miljö.

SPSM vill inledningsvis lyfta att såväl svensk som internationell forskning visar att en fullföljd skolgång är den enskilt viktigaste skyddsfaktorn för placerade barn och ungdomars hälsa och utveckling, vilket Skolinspektionen hänvisar till i sin rapport.¹ Skolan har också ett viktigt uppdrag när det gäller att minska de negativa konsekvenser som frihetsberövandet kan innebära samt underlätta en lyckad återgång till samhället efter avtjänat straff.

11.2.1 Allmänna förutsättningar för barn som avtjänar fängelse – Skolundervisning vid ungdomsavdelningar

SPSM avstår att kommentera utredningens huvudförslag att Kriminalvården ska ansvara för uppgiften att verkställa frihetsberövande påföljder för unga, men delar bedömningen att skollagen, i det fall förslaget genomförs, behöver ändras så att Kriminalvården också får författningsstöd för att tillgodose barns och ungas rätt till utbildning. En förutsättning för det förslag som utredningen lämnar är att Kriminalvårdens verksamhet anpassas till att barn ska vistas där.

Förslaget är till sitt innehåll lika med det nuvarande lagstödet som Statens institutionsstyrelse (SiS) har för att bedriva motsvarande undervisning. SPSM noterar dock att SiS framfört att det finns vissa bekymmer med nuvarande lydelse, särskilt formuleringen att ”relevanta bestämmelser i skollagen ska tillämpas”. SPSM finner det angeläget att beakta de

¹ Skolinspektionen 2021, Skola inom statlig tvångsvård Kvalitet och kontinuitet i utbildningen vid Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem.

synpunkter som SiS tidigare framfört i sin hemställan till regeringen.² Om ytterligare författningsändringar är nödvändiga för att undanröja eventuella tolkningssvårigheter bör detta skyndsamt utredas. SPSM menar att det är angeläget att detta tas om hand innan verksamheten övergår i Kriminalvårdens regi.

I betänkandet framförs att Kriminalvården måste utveckla den undervisning som de bedriver och anpassa den för barn och unga. SPSM menar att det dessutom är viktigt att verksamheten utformas så att den säkerställer att elever med funktionsnedsättning får det stöd de har rätt till och att undervisningen anpassas utifrån de pedagogiska konsekvenser som funktionsnedsättningen kan innebära. SPSM vill därför lyfta vikten av att lärare inom Kriminalvården har god kunskap om pedagogiska strategier och stödstrukturer som behövs i undervisningen.

SPSM vill i sammanhanget uppmärksamma att myndigheten, enligt 2 § punkt 3 i förordning (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten, ska i specialpedagogiska frågor som rör barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning, ge råd och stöd till huvudmän som ansvarar för utbildning vid särskilda ungdomshem enligt 24 kap skollagen. SPSM anser att det är viktigt att detta uppdrag att ge råd och stöd kvarstår, även om delar av verksamheten övergår i Kriminalvårdens regi och vill därför peka på behovet av att en följdändring i förordning (2011:120) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten om förslagen i betänkandet genomförs, så att 2 § kompletteras med ”utbildning vid kriminalvårdsanstalt enligt 24 kap. 10 a och 10 b §§ skollagen”.

SPSM vill också uppmärksamma vikten av samverkan mellan Kriminalvårdens lärare och övrig personal för att stimulera den studerandes kunskapsutveckling och kunna ge stöd i exempelvis läsläsning. Personalen behöver också ha den information och kunskap som krävs för att kunna ge ett relevant stöd utifrån elevens förutsättningar och behov av exempelvis anpassningar och hjälpmedel. SPSM menar att undervisningen även behöver ta hänsyn till och möta elever som i många fall kan ha stora kunskapsluckor.

² Se SiS hemställan till regeringen, Hemställan om översyn av vissa bestämmelser som styr SiS verksamhet, den 21 juni 2022, dnr 1.1.4-4201-2022.

SPSM vill i sammanhanget lyfta skolans kompensatoriska uppdrag och vikten av att tidiga och samordnade insatser mellan skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst stärks för att förhindra att barn och unga riskerar en ogynnsam utveckling.³ SPSM anser att den kunskap och erfarenhet som SiS gjort genom att bedriva skolverksamhet för målgruppen, bör överföras till Kriminalvården om myndigheten får utökat ansvar för barn och ungas utbildning. SPSM vill också betona vikten av att erfarenheter från utvecklingsarbetet som skett avseende placerade ungdomars skolgång genom bland annat SAMS och SiSAM-modellen, tas tillvara när Kriminalvården får ansvar för barn och ungas utbildning.⁴

11.3 Informationsutbyte och sekretess – Sekretessbrytande reglering för skolan

SPSM instämmer i bedömningen att den sekretessbrytande bestämmelsen i 23 kap. 6a § OSL bör ändras så den även omfattar dem som avtjänar fängelsestraff enligt den nya lagen. SPSM anser att det är viktigt att barn och unga kan fortsätta sin skolgång även under den tid de avtjänar sitt straff. Tillgång till uppgifter om specialpedagogiska insatser från tidigare skolor kan ha stor betydelse i verkställighetsplaneringen. Information och överlämningar ska vila på den unges rätt till utbildning och behöver bygga på den unges förutsättningar, behov och kunskapsnivå.

I detta ärende har Christina Gärdin, Heidi Johannesson och Petter Ådahl varit sakkunniga. Föredragande har varit Lena Hammar. I ärendets slutliga handläggning har även chefsjuristen Ulrika Ehlin och enhetschefen Nina Karnehed deltagit, utan att delta i avgörandet.

³ Rapport 2023:9 Skolverkets bedömning av läget i skolväsendet 2023.

⁴ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/obruten-skolgang-for-barn-och-unga-i-samhallsvard#h-DethararSAMS>.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Aurora Lindberg
Generaldirektör